

סיכום הדף היומי שקלא ופריא בבא קמא לח

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן (שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא:)

לעילוי נשמת
דיינה ליבה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

דא"ר חנינא גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה.

ת"ר וכבר שלחה מלכות רומי שני סרדיוטות ^{שטרים} אצל חכמי ישראל למדון תורתכם. קראו ושנו ושלשו.

בשעת פטירתן אמרו להם דקדקו בכל תורתכם, ואמת הוא, חוץ מדבר זה שאתם אומרים שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור של כנעני שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם שחכמים לא גילו להם את הטעם של מפני הסכנה.

וכך היו מתקשים:

ממ"נ?!

אי רעהו דוקא - אפילו דכנעני כי נגח דישאל ליפטור?

ואי רעהו לא דוקא - אפילו דישאל כי נגח דכנעני לחייב?

ודבר זה אין אנו מודיעים אותו למלכות.

רב שמואל בר יהודה שכיבא ליה ברתא.

אמרו ליה רבנן לעולא 'קום ניזיל נינחמיה'.

אמר להו 'מאי אית לי גבי נחמתא דבבלאי? דגידופא' ^{כלפי מעלה} הוא דאמרי

מאי אפשר למיעבד? - הא אפשר למיעבד עבדי' והיינו הגידוף, שאם היה בידם

לעשות היו עושים, והרי ה' הוא הממית.

אזל עולא הוא לחודאי גביה.

[עד כאן דף לח עמוד א]

וכך נחם רב שמואל בר יהודה:

א"ל ויאמר ה' (אל משה) אל תצר את מואב ואל תתגר במ מלחמה - וכי מה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות?!

אלא נשא משה ק"ו בעצמו אמר: ומה מדינים, שלא באו אלא לעזור את מואב, אמרה תורה צרור את המדינים והכיתם אותם מואבים ¹²⁸ עצמן לא כל שכן?!

אמר לו הקב"ה לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי, שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן: רות המואביה ונעמה העמונית.

והלא דברים ק"ו ומה בשביל שתי פרידות טובות חס הקב"ה על ב' אומות גדולות ולא החריבן, בתו של רבי אם כשרה היא וראויה היא לצאת ממנה דבר טוב על אחת כמה וכמה דהוה חיה?!

בנות לוט הבכירה והצעירה – עונשם ושכרם

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, אפילו שכר שיחה נאה:

דאילו בכירה דקאמרה מואב, והיינו לשון פריצות שהוא אביה, אמר לו הקב"ה למשה אל תצר את מואב ואל תתגר במ מלחמה - מלחמה הוא דלא, הא אנגריא עביד

בהו, להשתעבד בהם ולהביא להם מים ומזון. [כמו שלא חסה על כבוד אביה, נענשה שלא יחוסו על כבודם, ולהשתעבד בהם ¹²⁹].

שהיה לנו בקום עלינו אדם וי"ל דבמקום שמזכיר השם מזכיר עובדי כוכבים בלשון אדם כלומר דבר חלש נולד מאדם וכן גבי חירם (יחזקאל כח) אתה אדם ולא אל וכן מה יעשה לי אדם (תהלים קיח) וריב"א הקשה מדכתיב (ישעיה מג) ואתן אדם תחתיו (הפסוק מתכוון לגוי ומכנה אותו בלשון אדם) ותירץ דדרשין ואתן אדם תחתיו גבי ההוא רומאה בפרק בתרא דברכות (דף סב:) והא דאמר בהשולח (גיטין דף מז.) יש קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל לחפור בה בורות שיחין ומערות מדכתיב והארץ נתן לבני אדם [וכולל גוים] בני אדם משמע אדם הראשון: ¹²⁷ תוספות ד"ה הרי הוא ככהן גדול. הא דנקט כהן גדול משום דדרשין בסוטה (דף ד:) יקרה ¹²⁸ היא מפניו מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים. וא"ת תינח מואב, אדומי ועמון מאי איכא למימר [וגם בהם התורה אסרה, וישנם בק"ו] וי"ל דאצטריך לאסור בהן אנגריא [שעבוד] שהיו מותרים, דאנגריא היה עושה שלא ברשות ואע"פ שמזכיר ב' פרידות, על עמון לא אצטריך [לתלות בנעמה, כי לכתחילה לא היה למשה התרן] אלא משום מואב: ¹²⁹ ביאור על פי המהרש"א.

[משנה] שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור

הגמרא מקשה מדוע יש הבדל בין שור של ישראל שנגח של גוי, שפטור, ולבין שור של גוי שנגח של ישראל, שחייב.

אמרי ממה נפשך!

אי רעהו דוקא - דכנעני כי נגח דישאל נמי ליפטור!

ואי רעהו לא דוקא - אפילו דישאל כי נגח דכנעני נחייב?

א. א"ר אבהו אמר קרא עמד וימודד ארץ ראה נראה בעיניו יותר והפקירם גוים ויתפוצצו שבר הררי שרי האומות עד לעולם שחו ושפלו גבעות עולם הליכות לה' הראה להם שכל מהלכו של עולם שלו הוא.

ודורש את הפסוק:

ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח כיון שלא קיימו עמד והתיר ¹²⁵ ממון

לישראל. [לקמן יתבאר המ"ד שדרש את הפסוק לענין אחר.]

ב. רבי יוחנן אמר מהכא הופיע גילה ממון מהר פארן מפארן, והיינו כשסיבב

והחזיר התורה על כל האומות ולא קבלוה, הופיע ממון לישראל.

להלן ברייתא שמביאה את הדרשות הנ"ל:

תניא נמי הכי שור של ישראל שנגח שור של כנעני, פטור.

שור של כנעני שנגח שור של ישראל, בין תם בין מועד, משלם נזק שלם - שנאמר עמד וימודד ארץ ראה יותר גוים.

ואומר - הופיע מהר פארן.

מאי ואומר? מדוע לא יכולים ללמוד מהפסוק הראשון בלבד.

וכי תימא האי עמד וימודד ארץ מבעי' ליה: לכדרב מתנה, וכדרב יוסף, לכך מביאה פסוק אחר:

ת"ש הופיע מהר פארן מפארן הופיע ממון לישראל.

שבע מצות שנצטוו בני נח ולא קיימו - השלכות

עכשיו הגמרא מביאה את דרשת רב מתנה ורב יוסף בפסוק הנ"ל.

א"ר מתנה –

עמד וימודד ארץ ראה וכו' מה ראה ראה שבע מצות שנצטוו עליהן בני נח ולא קיימום, עמד והגלה אותם מעל אדמתם כגון כפתורים היוצאים מכפתור וכן אומות הרבה.

ומאי משמע דהאי ויתר לישנא דאגלוויי הוא?

כתיב הכא ויתר גוים וכתיב התם לנתר בהן על הארץ - ומתרגם לקפצא בהון על ארעא.

דרב יוסף -

עמד וימודד ארץ ראה וכו' מה ראה ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום, עמד והתיר להם.

(קושיה) איתגורי אתגרי? א"כ מצינו חוטא נשכר?!

(תירוץ) אמר מר בריה דרבנא לומר שאפילו מקיימין אותן אין מקבלין עליהן שכר. (קושיה) ולא? והתניא-

ר"מ אומר מנין שאפילו נכרי ועוסק בתורה, שהוא ככהן גדול - ת"ל אשר יעשה אותם האדם וחי בהם: כהנים ולוים וישראלים לא נאמר, אלא אדם ¹²⁶ - הא למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול ¹²⁷.

(תירוץ) אין מקבילים עליהן שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה.

¹²⁵ תוספות ד"ה: עמד והתיר ממון לישראל. משמע דוקא בעיני זה שנגח שור שלם שור שלהם [ע' מהרש"א] ולמ"ד בפ' בתרא (לקמן דף ק"ג.) גזל כנעני אסור ניחא אבל למ"ד מותר קשה:

¹²⁶ תוספות ד"ה אלא האדם. תימה הא אין עובדי כוכבים קרויין אדם כדתיא בפ' המקביל (ב"מ קיד:) אמר רשב"י אין קברי העובדי כוכבים מטמאים באהל שנאמר אדם כי ימות באהל אתם קרויים אדם ואין העובדי כוכבים קרויים אדם ובפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נט. ושם.) פי' בקונטרס דר"מ דהכא כרבנן דפליגי עליה דרבי שמעון בן יוחי בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סא. ושם) ורבינו תם מפרש דיש חילוק בין אדם להאדם תדע מדפריך ביבמות מקראי דנביאים ולא פריך מקראי דתורה דהאדם והבהמה אשר ימצא בשדה (שמות ט) אך התם הוי קודם מתן תורה. וא"ת א"כ הוה ליה למימר אדם ולא נאמר אלא האדם לאו פירכא היא דהך ברייתא מתייא בת"כ וטובא איכא התם בכי האי גוונא דקתני התם וכן הוא אומר (ישעיה כו) פתחו פתרים (ראשיכם) ויבא גוי וגו' ויבאו כהנים לויים וישראלים לא נאמר אלא גוי צדיק וכן הוא אומר הטיבה [ה'] לטובים כהנים לויים וישראלים לא נאמר אלא לטובים הא למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול וא"ת והא עובדי כוכבים נמי קרויים אדם כדכתיב לולי ה'

שיקלא וטריא

סיכום הדף היומי

בבא קמא לח

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא:)

לעלווי נשמת
דינה ליבה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

לעומת זאת, לגבי הצעירה:

צעירה דקאמרה בן עמי - א"ל הקב"ה למשה וקרבת מול בני עמון אל תצורם ואל תתגר בם **כלל דאפילו אנגריא לא תעביד בהו**.
ואמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יהושע בן קרחה לעולם יקדים אדם לדבר מצוה, שבשביל לילה אחת **שקדמתה בכירה** לצעירה, קדמתה ארבע דורות לישראל עובד ישי ודוד ושלמה. [כיוון שכונה שיהא קיום לעולם, קיבלה שכר מלכות, שהיינו עניין של קיום העולם, שאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו בלעו].

ואילו **צעירה עד רחבעם** בן שלמה דכתיב ושם אמו נעמה העמונית.

כותים – האם גרי אריות או גרי אמת / והאם קנסו בהם

ת"ר-

א. [ת"ק] שור של ישראל שנגח שור של כותי, פטור, קנסו שלא יטמעו ישראל בבנותיהם.

ושל כותי שנגח שור של ישראל, תם משלם חצי נזק, אך לא גזרו שישלם נזק שלם, ומועד משלם נזק שלם.

ב. ר"מ אומר שור של ישראל שנגח שור של כותי, פטור.

ושל כותי שנגח שור של ישראל, בין תם בין מועד, משלם נזק שלם.

למימרא דסבר ר"מ כותים גרי אריות הןיל-

להבנת הענין: כתם מאישה ישראלית אינו מטמא מן התורה, שהרי לא ראתה מגופה, וחכמים גזרו טומאה מדרבנן. ולעומת זאת אשה גויה אפילו דם מגופה טהור מן התורה אך גזרו עליו כל זמן שהוא עדיין לח, אכן לגבי כתמים לא גזרו עליהם.

(קושיה) ורמינהי כל הכתמים הבאים מרקם:

א. [ת"ק] טהורים – שרובם גוים.

ב. רבי יהודה מטמא, מפני שהן גרים וטועים – סובר שרובם לאו גוים, אלא

גרים, ודמם טמא, אלא שהם טועים ומחשיבים את עצמם כגוים.

מבין הנכרים: טהורים.

מבין ישראל ומבין הכותים טמאים, **מבין ישראל**, דהיינו הנמצאים בעיר שרובה ישראל במקום הפקר טהורים, שהיו מצניעים שלא יטמאו בהם, **ומבין הכותים:**

א. **ר"מ מטמא** – אמנם הם כישראל.

ב. וחכמים מטהרין שלא נחשדו (ישראל) על כתמיהן.

אלמא קסבר ר"מ כותים גרי אמת הם.

(תירוץ) א"ר אבהו קנס הוא שקנס ר"מ בממונם שלא יטמעו בהם, אלא שהוא קנס יותר מחכמים, ששור תם משלם נזק שלם.

(קושיה) מתיב רבי זירא ואלו נערות שיש להם קנס: הבא על הממזרת, ועל הנתינה, ועל הכותית.

ואי ס"ד קנס ר' מאיר בממונם ה"נ נקנסו כדי שלא יטמעו בהן – שלא יקבלו קנס אם אדם אנס אותן.

(תירוץ) אמר אביי כדי שלא יהא חוטא נשכר קלא, שהמאנס לא ישלם כלום.

(קושיה) ונתביה לעניים?

(תירוץ) אמר רב מרי משום דהוי ממון שאין לו תובעים – שאם עני אחד יתבע אותו

בב"ד ידחה אותו שרוצה ליתן לעני אחר.

[עד כאן דף לח עמוד ב]

יכולה למחות כשהגדילה לא היה לה קנס, לא דמי **דהתם הוא דמן הדין אין לה קנס כלל** [שאם היה הדין שיכולה למחות היא גויה ממש] **ומשום שלא יהא חוטא נשכר לא אמר דניתן לה הוציל ומן הדין אין לה** אבל הכא דמן הדין יש לה אלא משום דבעיא למקנסה סברא הוא דמשום שלא יהא חוטא נשכר מוקמינן לה אדינא ובפרק אלו נערות (כתובות דף לו:) אית ליה שלא יהא חוטא נשכר בבת ישראל שבויה משום דמוקמינן לה אקדושתה:

קל תוספות ד"ה גרי אריות הן. ואע"ג דפסקין בסוף פ"ק דיבמות (דף טז.) הלכה דגרי אמת כולן [ר"ל אפילו שנתגייר מסיבה שלילית] הני מילי היכא שמתגיירים לגמרי [ועברו את כל התהליך של הגירות] אבל גרי אריות דהכא לא נתגיירו לגמרי כדכתי' בקרא את ה' היו יראין ואת אליהם היו עובדין ומ"ד גרי אמת סבר דלבסוף נתגיירו לגמרי:
קלא תוספות ד"ה שלא יהא חוטא נשכר. והא דמשמע בפ"ק דכתובות (דף יא. ושם) דלית ליה לרבא האי טעמא גבי גירות שנתגיירה פחותה מבת ג' שנים דמשמע ליה לרבא שאם היתה